

Op Curaçao werd de slavernij 150 jaar geleden afgeschaft. Over het dagelijks leven van slaven en vrije lieden schreef Els Langenfeld drie nouvelles: Porto Marie 1738 – 1795 – 1888. ‘De leefomstandigheden van een slaaf verschillen op Curaçao nauwelijks van die van een niet-slaaf die zich in dezelfde sociale laag beweegt.’

De gewone man had een gezicht

Jeannette van Ditzhuijzen

Een middenstandswijk aan de rand van Groot Willemstad. Op een zwembad na toont het huis geen luxe. Beveiliging ontbreekt, behalve de drie honden die het bezoek kwispelend begroeten. Els Langenfeld maant ze tot rust en verontschuldigt zich voor haar kale hoofd. Als ze thuis is, weigert ze een warm sjaaltje om te doen.

Nu de kanker haar in zijn greep heeft, is ze nog gedreven om de inventarisatie van de slaven af te maken. Als een ware monnik heeft ze jarenlang in het archief gespeurd naar de namen, de leeftijden, de moeders en de eventuele beroepen van de slaven die 150 jaar geleden op Curaçao hun vrijheid kregen. “Van de ruim 6800 slaven mis ik er nog maar 700.”

Langenfeld kwam in 1991 op Curaçao wonen en is geleidelijk in het onderzoek naar de slaven van Curaçao gerold. Ze schreef talloze artikelen over het onderwerp plus diverse boeken over andere historische onderwerpen en is bezig met een promotie over de slavernij op Curaçao. Tussendoor vond ze ook nog de tijd voor ‘Porto Marie’, drie nouvelles over slaven, vrije negers en kleurlingen in de

18de en 19de eeuw. Het kwam onlangs uit bij Uitgeverij In de Knipscheer.

Op het eiland wordt haar genuanceerde mening over de slavernij niet door iedereen gewaardeerd. “Maar op grond van de feiten in de archieven kan ik niet anders oordelen dan dat de fysieke leefomstandigheden van Curaçaose slaven nauwelijks verschillen van die van vrije personen uit dezelfde sociale laag. Natuurlijk waren er uitwassen, maar die golden ook voor vrije mensen.”

Langenfelds kennis is gebaseerd op het jarenlang lezen van oude kranten, rechtbankverslagen, testamenten en andere aktes. “Ik ben net een spons en zuig alles op. Ik ben begonnen met honderd jaar transportaktes te inventariseren. Als ik een verwijzing zag naar een testament, zocht ik niet alleen dat ene testament op, maar dan nam ik meteen het hele jaar met testamenten door en nam ik de relevante gegevens over. Hetzelfde deed ik met rechtbankverslagen en krantenberichten. Sponzen, sponzen, sponzen.”

“Daardoor kreeg ik een heel ander gevoel over de samenleving. De verhalen dat slaven de plantages niet af mochten, aan kettingen gebonden

waren en door honden werden bewaakt, zijn bijvoorbeeld allemaal onzin. Zeker de stadsslaven hadden aardig wat vrijheid. Zo las ik in een rechtbankverslag over een moordzaak de getuigenverklaring van slaaf Charles die vertelt hoe hij de avond doorbracht, toen hij het slachtoffer vond. Dat geeft een heel ander beeld.”

Het blijkt dat Charles op een timmerwerf werkte en loon ontving. Op

‘Slaven zaten niet aan kettingen vast, dat is onzin’

een avond had hij zijn loon besteed in een drankwinkel, waar hij een potje ging kaarten met de blanke kroegbaas en een Zweedse zeeman. Vervolgens ging hij naar een danshuis. Toen hij daar om half elf vertrok, trof hij onderweg een halfdode man aan, die hij in zijn eigen bed legde om vervolgens zelf bij zijn vriendin te gaan slapen.

Langenfeld: “Het grote verschil met

de vrije burger was dat een slaaf niet vrij was en verkocht kon worden. De psychische gevolgen van die onvrijheid zijn moeilijk in te schatten. Daarvoor moet je het slavenleven vrij en onbevooroordeeld vergelijken met de situatie van niet-slaven uit dezelfde sociale laag in die periode en niet vanuit ons huidige perspectief.”

In de archieven vond Langenfeld talloze voorbeelden van slaven en ex-slaven die huizen bezaten of zelf slaven hadden. Ze heeft direct een voorbeeld bij de hand, dat van de 33-jarige Johannes Paulus Rib, maar kan er desgewenst tientallen opnoemen.

De slaaf Rib kocht zichzelf in 1842 vrij met het geld dat hij had verdiend als schrijnwerker. Vier jaar later kocht hij zijn eerste slaaf, gevolgd door diverse andere die hij verhandelde. Op 1 juli 1863, de dag waarop de slavernij werd afgeschaft, had Rib negen slaven en slavinnen. Op dat moment bezat tweederde van de Curaçaose slaveneigenaren hooguit vijf slaven. Rib handelde ook in huizen en was eigenaar van een plantage. Net als diverse andere voormalige slaven.

Dat slaven konden rekenen op lijfstraffen die in de 21ste eeuw ondenkbaar zijn, wil Langenfeld zeker niet

ontkennen. Maar ze komt direct met de nuance: “Kijk ook eens hoe zeelieden en militairen werden behandeld. Daarmee moet je het vergelijken. Tot 1830/40 waren lijfstraffen voor militairen heel gewoon.”

“In het eerste verhaal van Porto Marie wordt een blanke zeeman behoorlijk afgetuigd, uiteindelijk overlijdt hij. Daarmee wil ik laten zien dat echt niet alleen de slaven slecht behandeld werden. Soms stierven er zo veel blanken op een slavenschip, dat aan het einde de slaven hun werk moesten overnemen. Dat laat ik in dat verhaal ook gebeuren.”

“Natuurlijk waren er misstanden, maar het was geen regel. Je leest in de documenten in de archieven dat slaven, ook toen ze voor de wet nog een zaak waren, voor de eigenaars wel degelijk een persoon waren. Die kwamen op voor een slaaf die door een andere eigenaar werd mishandeld; of ze betaalden dokterskosten, gaven grond cadeau, noem maar op. Dus het is allemaal niet zo zwart-wit als je altijd hoort.”

“Althans op Curaçao”, nuanceert ze weer. “Suriname vormde een echte plantage-economie, waar de slaven hard nodig waren voor goede oogsten. Op de afgelegen plantages